

מדברים הדברה

חופש מידע
 חקלאות
 עשבים
 בתי-ספר
 ילדים
 בריאות
 בטיחות
 שקיפות
 פירות וירקות
 נחונים
 גני ילדים

סיכום כנס

התקיים באוניברסיטת תל-אביב

רשמו: עו"ד דפנה שלו-קורנבליט ושרית כספי-אורון

מרץ 2014

אוניברסיטת תל-אביב
 הפקולטה למדעי החברה ע"ש גרשון גורדון
 בית הספר לממשל ולמדיניות ע"ש הרולד הרטוך

הקן לבריאות וסביבה

Environment and Health Fund

כנס "מדברים הדברה" היה פרי יוזמה משותפת של שלושה גופים: בית ספר הרטוך למדיניות וממשל באוניברסיטת תל אביב, אדם טבע ודין והקרן לבריאות וסביבה. הכנס יועד לציבור הרחב ונועד להוות דיון פתוח סביב סוגיות שונות של שימוש בחומרי הדברה. הכנס עורר התעניינות רבה והגיעו אליו קרוב ל-400 משתתפים מרחבי הארץ הכוללים ציבור רחב, מדברים, חקלאים, יצרני כימיקלים, אקדמאים, נציגי משרדי הממשלה ועוד.

הכנס התחיל עם הרצאתה של הטוקסיקולוגית הראשית של משרד הבריאות, שהציגה מידע על ההשפעות הבריאותיות של חומרי הדברה. במושב שעסק בשימוש בחומרי הדברה והשלכות בריאותיות הציגו נציגי סקטורים שונים אמצעים להפחתת השימוש בחומרי הדברה בחקלאות, במרחב העירוני ובבית וכן דוגמאות לפרויקטים ושיטות שישומו בהצלחה בשטח.

נציגת אדם טבע ודין סיכמה ממצאים של סקר חומרי הדברה שערכה אדם טבע ודין לקראת הכנס. לסקר ענו מעל 1,200 איש, אשר הצביעו על מגמה ברורה של חוסר אמון ביכולת של המערכת הקיימת להגן על הציבור מפני ההשפעות השליליות של חומרי הדברה. נושא נוסף שבלט בסקר היה הצורך לערב יותר את הציבור בקבלת החלטות בתחום ולהגביר את הפיקוח והאכיפה בשטח.

במושב שעסק באמצעים לשיתוף הציבור ובחשיפתם של תושבים מרחבי הארץ לחומרי הדברה שיתפו נציגי ציבור את הקהל בסיפוריהם האישיים אודות התמודדות עם סוגיות שונות של חומרי הדברה. תוארו מקרים כגון הדברת מזיקים בפעוטון באמצעות חומר שנאסר לשימוש ביתי, ריסוס חקלאי בצמידות למגורים והשפעתו על התושבים ואף פינוי תלמידי בית ספר במהלך יום לימודים בעקבות חדירת חומר הדברה שרוסס בשדה סמוך. נציגת ארגון אמון הציבור הצביעה על הצורך ביצירת עקיבות של התוצרת מהשדה ועד לצלחת וכן על הצורך בשקיפות מידע באמצעות תוויות המוצר.

נציגת בית הספר לממשל ומדיניות ע"ש הרטוך באוניברסיטת תל-אביב הציגה דוגמאות מעוררות השראה מהעולם של שיטות מתקדמות לשיתוף הציבור בתהליכי קבלת החלטות וכן דרכים להנגשת מידע, אשר כוללות פרסום מאגרי מידע מקיפים וכן דפי מידע המיועדים לציבור הרחב. אחריה סקרה נציגת אדם טבע ודין את המצב בארץ בעניין שקיפות מידע ושיתוף הציבור בכל הנוגע לחומרי הדברה והמליצה על דרכים לשיפור.

לאחר ההרצאות התחלקו באי הכנס לקבוצות דיון בנושאים הבאים: חומרי הדברה במזון, הדברה חקלאית בסמוך ליישובים, רישוי חומרי הדברה, הדברה במוסדות חינוך, הדברה ביתית ושימוש בחומרי הדברה בפארקים ובגינות ציבוריות. הדיונים היו פורים ואפשרו לכל אחד מבאי הכנס להביע את עמדתו ואת חששותיו וכן להעלות שאלות.

בתום הדיונים הציגה כל קבוצה סיכום של הדיון והפנתה שאלות לפאנל מומחים בו השתתפו נציגים ממשרד הבריאות, ממשרד החקלאות ופיתוח הכפר ומהמשרד להגנת הסביבה.

הכנס היווה שלב משמעותי בתהליך מתמשך של שיתוף פעולה בין הציבור, אנשי מקצוע ומשרדי הממשלה אשר מיועד להביא בסופו של דבר לשימוש בטוח יותר בחומרי הדברה. בנוסף לכך, אדם טבע ודין מקדמת בימים אלו מדיניות וחקיקה חדשה בתחום חומרי הדברה שישפרו את ההגנה על בריאות הציבור ועל הסביבה, זאת כחלק מעיסוקה הרחב וארוך הטווח בצמצום החשיפה של הציבור לחומרים מסוכנים במוצרי צריכה ובסביבת המגורים.

להלן תודגשנה ההמלצות העיקריות לשינויי מדיניות אשר לעמדת משתתפי הכנס ומארגניו הינן הכרחיות למען ההגנה על בריאות הציבור ועל הסביבה בישראל:

1. הפחתת החשיפה לחומרי הדברה, בשימוש חקלאי, ביתי ובמרחב העירוני, נחוצה מבחינה בריאותית וסביבתית. יש לקדם פתרונות להפחתת השימוש בחומרי הדברה בכלל ובחומרי הדברה אשר ידוע כי הם מסוכנים לבריאות האדם או לסביבה בפרט. בכלל זאת יש לקדם פתרונות שימנעו כלל את הצורך בשימוש בחומרי הדברה, לרבות תכנון מוקדם של מבנים באופן המקטין את האפשרות של מזיקים לחדור אליהם. בנוסף, יש לתמוך בהרחבת היישום של פרויקטים ושיטות אשר הוכחו כמוצלחים בהפחתת השימוש בחומרי הדברה.

2. חיזוק השקיפות בתחום חומרי הדברה. בכנס הוצגה הסכמה רחבה סביב הצורך לשתף את הציבור הרחב במלוא המידע הנאסף על ידי הרשויות בעניין חומרי הדברה, השימוש בהם והימצאותם במזון ובסביבה. כמו כן, עלה הצורך לעבד את המידע ולהנגיש לציבור מסקנות והמלצות לפעולה בנושא.

במסגרת הכנס הוצגו דוגמאות רבות מהעולם לדרכים להנגשת מידע לציבור והועלו המלצות לצורך זה ולאמצעים נוספים שניתן להשתמש בהם במסגרת קבוצות הדיון. לדוגמא, קידום תו ירוק לחומרי הדברה שמותר להשתמש בהם במוסדות חינוך ומתן מידע לציבור בנוגע לנוכחות של חומרים שונים בפירות וירקות, שיהיה זמין על המדף ברשתות השיווק.

עוד צוין במסגרת הכנס כי תוצרת חקלאית לייצוא עומדת בדרישות מחמירות לשאריות חומרי הדברה בהשוואה לתוצרת לשיווק מקומי וכי דרישות אלו מגיעות מהצרכנים ורשתות השיווק בחו"ל – דבר שיכול להיות מיושם גם בישראל במידה והציבור יהיה חשוף למידע הרלוונטי.

3. הרחבת חלקו של הציבור או נציגיו בתהליכי קבלת ההחלטות בתחום חומרי הדברה. הציבור הביע עניין רב בהשתתפות בתהליכי קבלת ההחלטות ובכך שנציגי ציבור ישתתפו בוועדות השונות לרישוי חומרי הדברה. יודגש כי כיום הרכבן של רוב וועדות הרישוי של חומרי הדברה אינו כולל נציגי ציבור ונציגי הציבור לא יכולים להשתתף בישיבותיהן כחברים או אף כמשקיפים.

4. הגברת הפיקוח והאכיפה על יישום חומרי הדברה בהתאם להוראות החוקיות. רוב המשתתפים בכנס הביעו חוסר שביעות רצון בעניין הפיקוח והאכיפה על יישום חומרי הדברה בשטח. חוסר שביעות רצון זה נובע מהאפשרות החוקית לבצע ריסוס חקלאי בקרבה מסוכנת למגורים ולמבני ציבור, ממקרים רבים של שימוש בלתי חוקי בחומרי הדברה בחקלאות ובתוך מבנים, מפרצה מסוכנת בחוק הקיים בכל הקשור למכירת חומרי הדברה לשימושים אסורים ולאנשים ללא ההסמכה הדרושה וכן באחוז גבוה למדי של חריגות מרמות שאריות חומרי הדברה המותרות שנמדדו בתוצרת חקלאית. יצוין כי בכנס ובקבוצות הדיון נדון גם הצורך החשוב בהכשרה וליווי מתמשכים של העוסקים בהדברה.

ההשפעות הבריאותיות של חומרי הדברה ד"ר תמר ברמן, טוקסיקולוגית ראשית, משרד הבריאות

ד"ר תמר ברמן נשאה את הרצאת הפתיחה של הכנס בנושא ההשפעות הבריאותיות של חומרי הדברה. בהרצאה הוסבר על הדרכים השונות לגילוי ההשפעות הבריאותיות של חומרי הדברה, שכוללות מבחנים טוקסיקולוגיים, בדרך כלל באמצעות ניסויים בבעלי חיים, דיווחים על הרעלות בקרב עובדים או ילדים שנחשפים לריכוזים גדולים של חומרי הדברה וכן מחקרים אפידמיולוגיים, אשר בוחנים את הקשר בין חשיפה לחומר לבין תוצאות בריאותיות בקרב קבוצות אוכלוסיה שונות. בהרצאה צוין כי קיימות השפעות אקוטיות בעקבות חשיפה לריכוזים גבוהים של חומרי הדברה במשך זמן קצר, הכוללות הרעלה כתוצאה מבליעה, נשימה או מגע עורי וכן גירוי של העור או העיניים. בנוסף צוין כי חשיפה לחומרי הדברה לאורך זמן (חשיפה כרונית) עלולה להוביל להשפעות בריאותיות כגון סרטן, פגיעה במערכת הרבייה, פגיעה במערכת העצבים, שינויים גנטיים או פגיעה בהתפתחות עוברים.

בהרצאה הוצגו דוגמאות של מחקרים בהם נמצא קשר בין השפעות בריאותיות אלו לבין החשיפה לחומרי הדברה שונים. ההשפעות הבריאותיות מחשיפה לחומרי הדברה תלויות במינון, משך החשיפה, דרך החשיפה ופגיעות האדם שנחשף אליהם. ההרצאה סקרה את העבודה המשותפת של משרד הבריאות ומשרד החקלאות בשנים האחרונות לאיסור או צמצום השימוש בחומרי הדברה מסוימים. בסיום ההרצאה הומלץ להמשיך לאכול פירות וירקות עם קליפתם ולגוון באכילת פירות וירקות בצבעים שונים.

הפחתת השימוש בחומרי הדברה בחקלאות, בבית ובתחום העירוני

ד"ר ליאורה שאלתיאל-הרפז, מר רמי שדה, ד"ר שגיא גבריאל ומר בועז קייזרמן

השימוש בחומרי הדברה, בין אם מדובר בשימוש חקלאי, ביתי או עירוני, נעשה כיום בהיקפים גדולים וקיימות דרכי פעולה רבות אשר יכולות להוביל להפחתת היקפים אלו. ארבע הרצאות בכנס עסקו בנושא של דרכים להפחתת השימוש בחומרי הדברה. הראשונה ניתנה על ידי **ד"ר ליאורה שאלתיאל-הרפז**, חוקרת ממחקר ופיתוח צפון וחברת סגל במכללת תל-חי. בהרצאתה נסקרו אמצעים חלופיים להדברה כימית אשר ניתן לשלב יחד כהדברה משולבת. השיטה הראשונה שהוצגה הייתה הדברה ביולוגית, שהינה שימוש ביצורים חיים שהם האויבים הטבעיים למזיקים לגידולים. קיימות גם שיטות פיזיות למניעת הגישה של מזיקים לגידולים, כגון מלכודות דבק, רשתות, שאיבה, מחסומים, חיפוי קרקע וחיטוי תרמי של הקרקע. ניתן גם לעבד את הקרקע ולנהל את הגידולים באופן שהופך את הגידול ואת סביבתו לנטולי יתרונות למזיק. שיטות אלו כוללות רוטציות בגידולים, תזמון הזריעה ותיאום אזורי, ניהול משטר הדישון, גיזום, סניטציה ועוד. קיימים גם מינים או זנים של צמחים שיש להם תכונות גנטיות אשר דוחות חרקים. לבסוף ישנן שיטות כימיות לטיפול במזיקים ובקטגוריה זו קיימות שיטות פוגעניות יותר ופוגעניות פחות. כימיקלים קונבנציונליים מתחלקים לחומרים טבעיים וסינתטיים.

בהרצאה הוצגו תוצאות מפרויקט פיילוט להפחתת השימוש בחומרי הדברה שבוצע בעמק החולה. הפרויקט כלל קורס בנושא חקלאות ידידותית לסביבה, העברת ידע מקצועי על הדברה משולבת לחקלאי האזור, התארגנות אזורית לניטור מזיקים בשטח והקמת מאגר מידע ממוחשב וממופה על מנת לאפשר שיתוף פעולה של כל החקלאים השותפים לפרויקט לטיפול במזיקים. המיזם הראה תוצאות מידיות

והפחתה דרמטית של מספר היישומים של חומרי הדברה מסוג זרחנים אורגניים באזור וכן עליה במגוון המינים המועילים במשקים שהשתתפו בפרויקט. יש רצון להמשיך עם הפרויקט ולהרחיבו ליישובים נוספים ולגידולים נוספים, אך כרגע חסרים תקציבים לכך.

מר רמי שדה, חקלאי ממושב עין יהב אשר בערבה, הציג אף הוא שיטות לא כימיות שמאפשרות לו לגדל תוצרת עם פחות חומרי הדברה. בהרצאה הודגש כי קיימת עליה מתמדת באוכלוסיה של העולם וכן של ישראל תוך צמצום שטחי הגידול, דבר שדורש שמירה על יכול גבוה. תוספת היבול במשק הקונבנציונלי של מר שדה בהשוואה ליבול של חקלאי אורגני שכן הינה 40% עד 50%, כאשר בחקלאות אורגנית חל איסור על שימוש בדשנים ובחומרי הדברה סינטטיים. בהרצאה הוצגו השיקולים השונים שחקלאי שוקל בעת בחירת דרך הלוחמה במזיקים, הכוללים עבודה לפי תווית התכשיר, מספר הימים שנותרו לקטיף, היותו של חומר ההדברה מותר לשימוש בתוצרת ליצוא, מחיר התכשיר, פגיעתו של התכשיר גם באויבים טבעיים ויעילות התכשיר. עוד הוצגו אמצעים להפחתת השימוש בחומרי הדברה כגון חיטוי סולרי, שימוש ברשתות נגד חרקים והדברה ביולוגית והודגש כי ריסוס הינו אמצעי אחרון בארגז הכלים של מר שדה כחקלאי. כמו כן, מר שדה נעזר בפיקוח חיצוני וולונטרי על המשק אשר מוודא כי הוא עומד בדרישות התקנים בארץ ובארצות אליהן הוא מייצא מבחינת השימוש והשאריות של חומרי הדברה.

בהרצאה צוין כי מספר רב של אתגרים עומדים בפני החקלאים, כגון שווקים שמשתנים, שינוי בתקנים של שאריות חומרי הדברה במזון, צמצום מגוון התכשירים המאושרים לשימוש, גילוי של מזיקים ומחלות חדשות לגידולים, פיתוח עמידות לתכשירים על ידי מזיקים, המחיר הגבוה של תכשירים חדשים ויעודיים ביחס לתכשירים הוותיקים ועוד. בסיכום הרצאתו צוין מר שדה כי הוא גאה בתוצרת שלו וכי הוא מוודא כי היא בריאה ומזינה, גם בכל הנוגע לשאריות חומרי הדברה.

ד"ר שגיא גבריאל מאגף בקרת חומרי הדברה ומזיקים במשרד להגנת הסביבה הציג את ההסדרים והפעולות של המשרד להגנת הסביבה לרגולציה בתחום ההדברה התברואית, את תכניות המשרד לעודד הפחתת שימוש בחומרי הדברה וכן את אמצעי הפיקוח בתחום. המשרד להגנת הסביבה אחראי על ביקורת על מזיקים, רישום תכשירים תברואיים וכן על מתן רישיון למדבירים. הפיקוח על הנעשה בשטח מתבצע על ידי רכזי המחוזות של המשרד ועל ידי בעלי תפקידים ברשויות המקומיות. רק מדבירים בעלי היתר רשאים לעסוק בהדברה והיתרים אלו ניתנים לאנשים שעוברים הכשרה והסמכה מתאימה. פעולות המדביר נרשמות ביומן ביצוע.

תכשירי הדברה לתברואה מחויבים ברישוי, אשר נבחן על ידי ועדה בין משרדית המורכבת מאנשי מקצוע וחברים בה מומחים מטעם המשרד להגנת הסביבה ומשרד הבריאות. הבקשות לרישוי תכשירים חדשים נבחנות על פי יעילות התכשיר נגד המזין וכן על פי רעילותו לאדם ולסביבה. ניתן למצוא מידע על התכשירים הרשומים וכן את התוויות שלהם במאגר מידע שנמצא באתר של המשרד להגנת הסביבה. מדי פעם מתרחש אירוע של הרעלה מחומרי הדברה ביתיים. בדרך כלל מדובר בבליעה של חומרים על ידי ילדים, אך היו גם מקרים של רשלנות בשימוש בחומרי הדברה, כגון האירוע בירושלים בו מדביר הדביר בית פרטי עם חומר שאסור לשימוש זה וכתוצאה מכך מתו שתי ילדות קטנות. על מנת להפחית תדירות אירועים אלו, המשרד מפקח על השיווק והשימוש בחומרי הדברה וכן מקדם רישוי חומרים שרעילותם פחותה. לשם אכיפת החוק, המשרד פותח תיקי אכיפה נגד עבריינים וכן מטיל עליהם קנסות.

בדומה לתחום החקלאי, גם בהדברה ביתית קיימות שיטות פיזיקאליות וביולוגיות אשר מפחיתות את הצורך בשימוש בחומרים כימיים. בהרצאה הוצגו מספר דוגמאות לכך וכן הוסבר על פעולות למניעת הופעת יתושים. בעתיד הקרוב המשרד להגנת הסביבה מתכוון לקדם תכנית ממוקדת לצמצום חשיפה של תינוקות וילדים לחומרי הדברה וזאת עקב רגישותם המוגברת להשפעות הבריאותיות של חומרים אלו.

הרצאתו של **מר בועז קייזרמן**, מדביר מורשה, התמקדה בפתרונות למניעת חדירת מזיקים למבנים וההסדרים החוקיים הנדרשים על מנת לוודא כי אמצעים אלו מיושמים. מזיקים קיימים במבנים במידה שמתקיימים התנאים הבאים: גורמי משיכה, אפשרות כניסה, מקומות מסתור ושטחים מתיים. ניתן למנוע הופעת המזיקים על ידי ניתוק הקשר בין המזיק למבנה ומניעת סיבה או יכולת של המזיק לנצל את המבנה.

בהרצאה הוצגו דוגמאות רבות מעבודתו של מר קייזרמן בשטח, הממחישות כיצד הצליח להעלים מזיקים על ידי סגירת פתחים ומעברים ולייתר את הצורך בשימוש בחומרים כימיים רעילים. בהרצאה עלה הצורך להטמיע בפעולות תכנון ובניה עקרונות מבניים אשר ימנעו הופעת מזיקים במבנים בעתיד. מר קייזרמן הדגיש את הצורך להכניס סעיפים העוסקים במניעת הופעת מזיקים גם בחוק המדברים החדש.

דעות בציבור וקולות מהשטח

עו"ד דפנה שלו-קורנבליט, גלית אבינועם, מואסי בהא, דבורה נוראל, מיכל רוטברד וחגית אלפנדרי

בהרצאה שפתחה מושב זה הציגה עו"ד דפנה שלו-קורנבליט מאדם טבע ודין את ממצאי סקר אדם טבע ודין בנושא חומרי הדברה, שביקש לבחון את עמדות הציבור בסוגיות שונות הקשורות לחומרי הדברה. הסקר נערך על פני תקופה של שלושה שבועות וענו לו למעלה מ-1,200 איש. החלוקה המגדרית של העונים לסקר הייתה כמעט שווה ורוב העונים לו היו בגילאי 30-59. רובם המוחלט של העונים לסקר הם אנשים בעלי השכלה אקדמית והכנסתם של רוב העונים דומה או גבוהה מהמוצע במשק.

בהרצאה צוין כי העונים לסקר הצביעו על אמון רב בארגוני ציבור וחוקרים מהאקדמיה בכל הנוגע למידע על ההשפעות הבריאותיות של חומרי הדברה. משרדי הבריאות והחקלאות זכו לאמון מועט יותר מהציבור אך החקלאים, התקשורת והחברות לייצור חומרי הדברה זכו לאמון המועט ביותר. מרבית העונים לסקר לא מאמינים או מאמינים במידה מועטה בקביעת משרד הבריאות כי אין סכנה בצריכת פירות וירקות מבחינת נוכחות חומרי הדברה. 93% מהמשיבים ענו כי פרסום שמות רשתות השיווק בהן נמצאו חריגות מרמת השארית המותרת היה משפיע על החלטתם היכן לקנות פירות וירקות.

לאחר מכן הוצגו דרכי החשיפה השונות לחומרי הדברה ורמת הדאגה שהן מעוררות בקרב הציבור. מעניין לציין כי שימוש ביתי בחומרי הדברה פחות מדאיג את המשיבים, ככל הנראה לאור השליטה שאנשים מרגישים על הדברה בבית שלהם. שאריות חומרי ההדברה במזון הכי מדאיגות את הציבור הנסקר. 54% מהציבור הנסקר לא מאמינים או מאמינים במידה מועטה כי התנאים שהחוק קובע בעניין שימוש חקלאי בחומרי הדברה בסמוך למגורים מגנים על בריאותנו. חוסר האמון של הציבור אינו בלתי מבוסס. החקיקה הקיימת מאפשרת שימוש בחומרים מסוכנים בקרבה משמעותית למגורים ומסודות חינוך. בנוסף לכך, גם את התנאים המצומצמים שהחוק קובע יש קושי רב לאכוף – הן לאור חוסר במשאבים והן לאור היותם תנאים משתנים התלויים במהירות הרוח, כיוונה ועוד.

מעל 75% מהנשאלים מטילים ספק באמצעי הפיקוח של הרשויות בנוגע לכל השימושים בחומרי הדברה. 91% מהמשיבים הסכימו עם הקביעה כי הרשות המקומית צריכה להחליף את השימוש בקוטלי עשבים בתחום העירוני בשיטות לא כימיות. עוד הוצג כי למעלה מ-75% מהנסקרים אינם מאמינים כי רשויות המדינה מתחשבות בהשפעות הסביבתיות של חומרי הדברה בעת אישורם. בהרצאה צוין כי כיום, על התוויות של חומרי הדברה יש אזהרות מיוחדות המתייחסות להשפעות הסביבתיות של החומר. עם זאת, ברוב המקרים אין על התוויות הנחיות ברורות למניעת פגיעה סביבתית ואין פיקוח מספק על יישום החומרים לפי הוראות התווית – באופן כללי וביחס להשפעות הסביבתיות.

לבסוף, הוצגו נתונים המעידים על כך שהרוב המוחלט של המשיבים רואה את החשיבות הציבורית המשמעותית בהשתתפות נציגי ציבור בתהליכי קבלת החלטות בנוגע לחומרי הדברה. בהרצאה הודגש כי תשובות אלו חשובות ביתר שאת לאור העובדה שמרוב התהליכים האלו מודרים כיום נציגי הציבור.

חמישה תושבים הציגו מקרים של פעילות ציבורית הקשורה לשימושים השונים בחומרי הדברה:

גב' גלית אבינועם הציגה את המאבק שניהלה להפסקת ריסוס בחומרי הדברה מהקרע ומהאוויר בסמיכות רבה מאוד למגורים בנס ציונה. בהרצאה הוצגה רשימה ארוכה של נציגי רשויות עימם גב' אבינועם הייתה בקשר בניסיון להפסיק את הריסוסים. צוין כי בתחילת התהליך חקלאי הסביבה לא הסכימו לשתף פעולה עם נציגי התושבים, אולם בהמשכו נוצרו ביניהם יחסים טובים. כיום הריסוסים הופסקו ונעשה שימוש בכלים פיזיקאליים ללכידת זבובי הפירות. יחד עם זאת, השימוש בכלים אלו מתאפשר על ידי מימון ממשרד החקלאות והמשכו של מימון זה עומד בסימן שאלה בימים אלו.

מר מואסי בהאא דיבר על החשיפה לחומרי הדברה בשימוש חקלאי בישוב בקה אל-גרביה. בהרצאה הוצגו נתוני תחלואה גבוהים בישוב, אשר מר בהאא קשר לשימוש הנרחב בחומרי הדברה בשדות החקלאיים הסמוכים ליישוב. בהרצאה עלתה הדרישה לבצע מחקר ביישוב ולבדוק נושא זה. בנוסף, הוצג מקרה של בית ספר שעלה צורך לפנותו במהלך יום לימודים בעקבות ריסוס מסיבי בחומרי הדברה בסמוך אליו.

גב' דבורה נוריאל מיסוד המעלה הציגה את הקשיים במאבק להפחתת ריסוס בחומרי הדברה בסמוך למגורים ולשטחי ציבור בישוב שהינו חקלאי ברובו ובו שימושי קרקע של מגורים, מבני ציבור ושטחים חקלאיים משולבים זה בזה. בהרצאה תוארו מצבים רבים בהם ילדיה של גב' נוריאל חשופים לעננים של חומרי הדברה, למשל בזמן שהם ממתינים להסעה למוסדות החינוך מתחנת האוטובוס. כמו כן, גב' נוריאל סיפרה כי החצר האחורית של שכניה רוססה, על הכביסה שנתלתה בה לייבוש. גב' נוריאל סיפרה על הקושי החברתי להתלונן על חקלאים שהינם השכנים של המתלונן. בהרצאה גם הוצגו בעיות בתחום הפיקוח והאכיפה על החקיקה בנוגע לתנאי הריסוס החקלאי.

גב' מיכל רוטברד הציגה מקרה חמור של שימוש בחומר הדברה המאושר לשימוש חקלאי בלבד בפעוטון. במקרה המוצג התגלו בעיות של פרעושים בפעוטון ובעליו, שרצו לטפל בבעיה בעקבות תלונות ההורים, קנו בהמלצת מוכר את החומר "פולריס 40". לאחר שנודע להורים על השימוש בחומר זה, הם הבינו שמדובר בחומר שאסור לשימוש ביתי. בעקבות זאת ניסו ההורים לקבל מרשויות המדינה מידע על השפעות החומר ועל הפעולות שעליהם לעשות, אך רוב הניסיונות לא צלחו. בעקבות המקרה ההורים הוציאו את הילדים מהפעוטון. גב' רוטברד הביעה צער על הוצאת הילדים מהפעוטון ועל הפגיעה בילדים, בהורים ובבעלי הפעוטון, אך ציינה כי לא נותרה להם ברירה.

גב' חגית אלפנדרי מארגון "אמון הציבור" הציגה את הצורך בפרסום מידע לציבור על גבי המוצר, בין אם מדובר בתוויות על גבי המוצר או בשילוט בסמוך לתוצרת הנמכרת בתפזורת. בהרצאה הודגש גם הצורך ביצירת עקיבות על התוצרת מהשדה ועד לצלחת.

שקיפות והנגשת מידע ושיתוף ציבור בארץ ובעולם ד"ר מיה נגב ושרית כספי-אורון

הרצאות אלו עסקו בגישות שונות לשיתוף ציבור ולשקיפות מידע בארץ ובעולם. מדובר בנושאים מרכזיים בהם עסק הכנס, אשר הדגיש את הצורך במעורבות הציבור בקבלת החלטות הקשורות לשימוש בחומרי הדברה וכן עסק בדרכים אפקטיביות להעברת מידע זה לציבור. **ד"ר מיה נגב** מבית הספר לממשל ומדיניות ע"ש הרטון באוניברסיטת תל אביב הציגה דוגמאות רבות מהעולם בנוגע להגברת שקיפות ולהנגשת מידע לציבור וכן בנוגע לשיתוף הציבור בקבלת החלטות.

בנושא של שאריות חומרי הדברה במזון, הוצגו מספר דוגמאות לאופן בו מתפרסמים נתונים וסיכומים של הבדיקות שנערכות. בארה"ב, המחלקה לחקלאות (USDA) מפרסמת מדי שנה דו"ח של התוצאות

מהבדיקות שנערכו במזון וכן מעלה לאתר האינטרנט שלה את התוצאות הגולמיות. במדינת קליפורניה בארה"ב קיימת מחלקה להסדרת חומרי הדברה (DPR), שפועלת תחת הסוכנות להגנת הסביבה במדינה. ה-DPR מפרסם מידע רב אודות חומרי הדברה. בנושא של מידע אודות שאריות חומרי הדברה במזון, מתפרסם מאגר מידע של כל התוצאות הכולל בתוכו פרטים על היצרן והמשווק של המזון שנדגם, מיקום דגימה וכן פירוט התוצאות. תכנית הדיגום של ה-DPR משלבת בין הצורך למדגם מייצג לבין הצורך לשים דגש על אוכלוסיות רגישות, חומרים מסוכנים במיוחד ותוצרת עם היסטוריה של חריגות. בשנת 2012 נערכו על ידי ה-DPR 3,500 בדיקות בהן התגלו 4% חריגות. לצד מאגר המידע, ה-DPR מפרסם גם דו"ח סיכום של התוצאות. גם באנגליה מתפרסמות כל התוצאות של בדיקות לשאריות של חומרי הדברה במזון, בתדירות רבעונית ובאופן שכולל את מאגר הנתונים שניתן למצוא באתר האינטרנט וכן דו"ח מסכם שכתוב בשפה מובנת לציבור הרחב.

דרך נוספת להעברת מידע לציבור הרחב הינה הפצת דפי מידע. דפי מידע מיועדים לספק תשובות לשאלות ודאגות בציבור וכן מעניקים לציבור הבנה בסיסית של סוגיות שונות ובכך מאפשרים לציבור לקחת חלק פעיל יותר בתהליכים השונים. ה-DPR מפרסם דפי מידע המיועדים לקהל הרחב בנושאים שונים, כגון הערכת הסיכונים הבריאותיים מחומרי הדברה ואפשרויות של הציבור לקחת חלק בתהליכי קבלת החלטות. גם ארגונים לא ממשלתיים פועלים להגיש מידע לציבור. דוגמאות לכך כוללות מדריך להדברת מזיקים בגנים ובמוסדות חינוך שהופק על ידי אוניברסיטאות סן פרנסיסקו וברקלי. כמו כן, ארגון סביבתי בארה"ב, The Environmental Working Group, מפרסם מדי שנה רשימה של תריסר המוצרים המודברים ביותר על בסיס תוצאות הניטור של הממשלה.

בנוגע ליישום חומרי הדברה בשטח, ה-DPR אוסף, מפרסם ומנגיש נתונים באופן ממצה ומרשים. כל יומני הריסוס של חקלאים וגופים אחרים מוזנים לתוך מאגר מידע מרכזי. מהמידע, אשר זמין לציבור גם בצורתו הגולמית, ה-DPR מפיק דו"חות שנתיים המסכמים את השימוש של חומרי הדברה ברחבי המדינה וכן מפיק מפות GIS מהן ניתן להבין את פריסת, תזמון ועומס היישום של חומרי הדברה לפי אזור.

קיימים מודלים שונים לשיתוף ציבור בתהליכי קבלת החלטות. בהרצאה הוצגו מספר דוגמאות לכך מהעולם. בקליפורניה, לקראת רישום חומר הדברה חדש, התווית נחשפת בפני הציבור למשך 30 יום לשאלות והערות וה-DPR מחויב להשיב לכל פניה לפני קבלת החלטה סופית. הציבור בקליפורניה גם מוזמן להיות שותף לדיונים עקרוניים סביב שאלות של מדיניות. דיונים אלו משודרים בשידור חי והציבור יכול לפנות לרשויות באמצעות האינטרנט בזמן אמת ולהעלות שאלות לדיון. לאחר הדיון, כל המצגות וכן סיכום הדיון מועלים לאתר האינטרנט של הרשות. באנגליה קיימת ועדת מומחים מייצגת סטטוטורית אשר משרדי הממשלה מחויבים להתייעץ איתה לגבי רישום חומרים ורגולציה. הועדה מורכבת מנציגי ציבור ומאנשי אקדמיה וכל הדיונים והפרוטוקולים שלה מפורסמים באינטרנט. באנגליה הרשויות מתייעצות עם כל בעלי העניין והציבור בעת קביעת מדיניות. כך עשו למשל לקראת הכנת תכנית פעולה לאומית לשימוש בר קיימא בחומרי הדברה ולפני קביעת נהלים הקשורים לחומרי הדברה.

גבי שרית כספי-אורון, ראש תחום מים, כימיקלים ובריאות באדם טבע ודין הציגה את המצב בישראל בכל הקשור לשקיפות מידע ושיתוף הציבור בנוגע לשימושים השונים של חומרי הדברה. בנוגע לשימוש פנים מבני – בין אם מדובר בבתיים, במוסדות חינוך או בכל מבנה ציבורי אחר, קיים מידע חלקי מאד שמתפרסם לציבור הרחב. באתר המשרד להגנת הסביבה ניתן למצוא מאגר מידע של התכשירים המאושרים לשימוש בצירוף התוויות של אותם חומרים, אך לצד זאת חסר מידע רב, כגון דרגת הרעילות של אותם חומרים, דפי מידע אודות ההשפעות הבריאותיות הפוטנציאליות של חומרי ההדברה וכן מדריכים בנוגע לאמצעים למנוע הופעת מזיקים מראש או, לכל הפחות, להפחתת השימוש בחומרי הדברה לאחר הופעת המזיק.

בנוגע לשאריות חומרי הדברה במזון, החל משנת 2013 משרד הבריאות מפרסם את תוצאות הבדיקות של חומרי הדברה במזון. התוצאות המעודכנות ביותר הן משנת 2012. משרד החקלאות, אשר דוגם אף הוא תוצרת על מנת לבדוק שאריות חומרי הדברה במזון, אינו מפרסם כלל את תוצאות הבדיקות. הנתונים של משרד הבריאות מתפרסמים בפורמט אשר אינו מאפשר חיפוש, עריכה וניתוח של הנתונים וכוללים סוג תוצרת, סוג חומר פעיל שנמצא, ריכוז ממוצע וסטיית תקן וכן אחוז חריגות. בישראל כלל לא מפרסמים

מידע אודות משווקים או יצרנים בקשר להימצאות שאריות של חומרי הדברה בבדיקות שנערכו אצלם. הנתונים מתפרסמים בצורה של טבלה ארוכה. לא מתפרסם דו"ח סיכום לנתונים אלו כפי שנהוג במדינות אחרות בעולם ואין הנגשה של המידע לציבור הרחב. אדם טבע ודין מעבדת את הנתונים שנאספו על ידי משרד הבריאות ומשרד החקלאות והועברו לה לאחר הגשת בקשות חופש מידע ומפרסמת דו"ח המדרג את הפירות והירקות לפי רמת הזיהום של חומרי הדברה שנמצאו בהם.

בישראל אין מידע ציבורי אודות היישום של חומרי הדברה בשטחים הפתוחים, בין אם מדובר בשטחים חקלאיים ובין אם מדובר בשטחים עירוניים פתוחים. זאת על אף שהאוכלוסייה המתגוררת בסמוך לשדות חקלאיים ונחשפת לחומרי הדברה הולכת וגדלה. אוכלוסייה זו, אשר נציגים שלה הציגו בכנס, רוצה לקבל פרטים אודות היישום של חומרי הדברה בשטח וכן פרטים של אנשי קשר אליהם ניתן לפנות במקרה של שאלות או חשש לשימוש בלתי תקין. משטר ההדברה בשטחים עירוניים נמצא תחת האחריות של הרשויות המקומיות. באתרי אינטרנט של רשויות אחדות ניתן למצוא מידע חלקי מאד אודות השימוש בחומרי הדברה בשטחים הציבוריים. באתר האינטרנט של עיריית רעננה למשל נמצא סיכום שנתי של הדברת מזיקים, אך חסר בו מידע על מיקום ומועדי הריסוסים. כמו כן, לא נמצא באף אתר אינטרנט עירוני מידע פרטני אודות השימוש בקוטלי עשבים בתחום העירוני. לאור העובדה שמדובר בריסוס בסמוך לבתים וכן בשטחים רגישים כגון פארקים, מגרשי משחקים או סמוך לגני ילדים, חשוב ביותר לפרסם את מלוא המידע אודות הריסוס מראש וצמוד ככל הניתן למועד יישומו.

הודגש כי שקיפות מידע אינה מספקת וכי יש לעבד את המידע שנאסף, לדוגמה על ידי הערכת סיכונים מחשיפה כוללת לחומרי הדברה, במטרה להסיק מסקנות מהמידע וכן לתקשר את הסיכונים לציבור באופן ברור ובשפה מובנת. יחד עם זאת, הציבור חייב להבין כי אין בהכרח תשובה אחת ויחידה או המלצה חד משמעית לכל סוגיה ולעתים הרשויות יוכלו רק לתקשר את הסיכונים השונים לציבור מבלי לפרסם המלצה לפעולה.

שיתוף הציבור בתהליכי קבלת החלטות הינו מוגבל מאד בישראל בכל הקשור לחומרי הדברה. לגבי רישום חומרים לשימושים השונים, קיימות ארבע ועדות בין משרדיות לאישור תכשירים הפועלות במשרד החקלאות, במשרד הבריאות ובמשרד להגנת הסביבה. אף וועדה לא מפרסמת פרוטוקולים של דיונים, לא מקיימת הליך של שימוע ציבורי ואף אין נציג של הציבור בוועדות עצמן, מלבד בוועדה אחת של תכשירים להגנת הצומח ובה יושב נציג של ארגון צרכנים. יש צורך להגביר את השקיפות בפעילות של אותן ועדות וכן לערב את הציבור, למשל באמצעות עריכת שימוע ציבורי. הדבר נדרש על אחת כמה וכמה בדיונים עקרוניים של הוועדות, כגון בעניין רוויזיות של חומרים פעילים. בנוסף לרישוי חומרים, משרדי הממשלה השונים פועלים באופן שוטף לקידום ושינוי מדיניות בתחום חומרי הדברה. גם בהקשר זה, חיוני לשתף את הציבור בתהליך, בשלב מוקדם ככל הניתן. כיום הדבר מתקיים באופן מוגבל ולרוב בשלבים סופיים של גיבוש המדיניות החדשה.

הגברת השקיפות, הנגשת המידע ושיתוף הציבור בישראל נחוצים ועשויים להגביר את רמת האמון של הציבור ברשויות המדינה.

קבוצות דיון בשימושים השונים בחומרי הדברה

לאחר ההרצאות, שעיקריהן סוכמו לעיל, באי הכנס התחלקו לקבוצות, במסגרתן התקיימו דיונים בנושאים הבאים: הדברה חקלאית בסמוך ליישובים, חומרי הדברה במזון, הדברה ביתית, הדברה במוסדות חינוך, רישוי חומרי הדברה וכן הדברה בפארקים ובגינות ציבוריות. דיונים אלו אפשרו לכל משתתפי הכנס להביע את עמדתם, לשאול שאלות ולדון בהמלצות. במסגרת הדיונים הועלו חששות, עמדות ושאלות רבות ורק חלקן קיבלו מענה במסגרת הדיון בקבוצות או על ידי פאנל הדוברים בסוף הכנס. עיקרי הדברים מקבוצות הדיון מובאים בסיכום זה ויועברו לכל מקבלי ההחלטות הרלוונטיים על מנת להמשיך את הדיון הפורה בנושאים אלו ולקדם את ההמלצות שהתקבלו מבאי הכנס.

הדברה חקלאית בסמוך ליישובים

התקיימו שתי קבוצות דיון בנושא הדברה חקלאית בסמוך ליישובים. את הקבוצה הראשונה הנחה מר אוהד זיוון ואת השנייה הנחה ד"ר אריה ונגר.

פתרונות אופרטיביים שהועלו

- א. המועצה האזורית לב השרון השיקה מיזם להפסקת ריסוס מהאוויר בפרדסים. במסגרת מיזם זה, מאות חקלאים מדווחים על חומרי ההדברה בהם הם משתמשים ונתונים אלו מתועדים במערכת ממוחשבת. מיזם זה נתמך על ידי משרד החקלאות וגם המשרד להגנת הסביבה תמך בו בעבר.
- ב. במושב חיבת ציון החילו לבסס שותפות בין חקלאים לתושבים, כיוון שכולם נושמים את אותו האוויר. במסגרת פרויקט זה אחד הדברים המתוכננים הוא יצירת רשימה אלקטרונית באתר שכל מי שירצה לרסס יצטרך להירשם בה, כך הבתים הקרובים ידעו מתי להסתגר והריסוס יתבצע בשעות בהן הילדים לא נמצאים בבית.
- ג. שקיפות היא דרך טובה לאכוף - תנו לציבור את הידע והוא ידע לעשות חלק מהאכיפה בעצמו.
- ד. בניית מאגר מידע שיכלול נתונים על ריסוסים בזמן אמת ויהא זמין ואינטראקטיבי עבור החקלאים והתושבים.
- ה. אפשר להתייחס לחקלאים כאל "מפעלים", ככל שזה נוגע להיתרי רעלים, דיווח ופיקוח.
- ו. תכנון ישובים ושכונות חדשות בהתאם למרחב העירוני והחקלאי באזור ותוך התחשבות בסוג הגידול (כמו שמתחשבים בקיומם של מפעלים).
- ז. מתן סובסידיות והטבות לחקלאים תוך מיסוי והפעלת קנסות על חומרים מסוכנים ושימוש לקוי.
- ח. מתן רישיונות לשימוש בחומרי הדברה חקלאיים.
- ט. עידוד התקשורת בין מוסדות חינוך והחקלאים שפועלים בסמוך להם.
- י. ניהול אזורי של החקלאות.

חששות

חוששים מהשפעת חומרי הדברה על התושבים המתגוררים בסמוך לשדות חקלאיים ועל החקלאים עצמם.

דרישות מהציבור

- א. צריך לחייב את החקלאי לומר באיזה חומר הוא מרסס במידה שתושבים מבקשים לדעת. כיום חקלאים רבים לא מוכנים לשתף מידע זה בטענה שמדובר בסוד מקצועי שגילוי יפגע בתחרות בין החקלאים, אפילו אם הריסוס מתבצע בסמיכות רבה לבתים.
- ד"ר שלמה קפואה מהמשרד להגנת הסביבה ציין כי משרדו עוסק בימים אלו ברוויזיה של תקנות הריסוסים וכי הוא יבדוק את השימויות המשפטיות של חיוב החקלאי למסור פרטים אודות החומר בו הוא משתמש.
- ב. על מנת שכוחות השוק יוכלו לפעול כמו שצריך צריכה להתבצע הסברה לציבור בנוגע לחומרי הדברה והשפעתם על הבריאות.
- ג. יש להחמיר את התקנים בנוגע למגבלות על הריסוס בקרבת ישובים בארץ. בהקשר זה יש לשים לב הן למרחקים והן לטופוגרפיה של השטח ולמשטר הרוחות בו.
- ד. יש להגביר את הפיקוח ולהעלות את גובה הקנסות.
- ה. "ריסוסים מהאוויר זה משהו איום ונורא" – יש להודיע מראש על קיומם של ריסוסים אוויריים כולל פירוט על החומר, שעת הביצוע ואמצעים בהם יכולים לנקוט התושבים על מנת לצמצם את הפגיעה בבריאותם.
- ו. יש לחייב התרעה לפני ריסוס ופרסום בנוגע לאיסור כניסה לשטחים שרוססו או שהייה בסמוך להם.

שאלות

- א. הרחבת הידע על הריכוזים באוויר של חומרי הדברה ועל ההשפעות הבריאותיות הכרוניות והאקוטיות שלהם.
- ב. מהם הליכי הרישוי בנוגע לחיטוי קרקע והאם הם מספקים הגנה מספקת על בריאותנו?

התקיימו שלוש קבוצות דיון בנושא חומרי הדברה במזון אותן הנחו ד"ר יהושע מאור, ד"ר יעל עציון כהן וד"ר מאיה שניט אורלנד.

פתרונות אופרטיביים שהועלו

- א. יצירת מנגנון של רישוי חקלאים, הכולל הדרכות ומבחנים שגם יאפשר קניית חומרי הדברה לחקלאות.
- ב. קבלת השראה מה- environmental working group בכל הנוגע להנגשת מידע לציבור.
- ג. הקמת רשות אחת שתעסוק בחומרי הדברה, מרישוי החומר ועד הצלחת. רשות זו תהיה אמונה על

פיקוח, אכיפה וכן הנגשת מידע לציבור.

- ד. "שקיפות זה דבר רע רק לפושעים" – אם יוצגו נתונים מדורגים אודות הימצאות של שאריות חומרי הדברה בפירות וירקות לפי רשתות השיווק בהן התבצעו הבדיקות, לצרכנים תהא יכולת בחירה וזו תשפיע באופן ישיר על התוצרת הנמכרת. שקיפות היא המהלך הקל ביותר.
- ה. אפשר להשתמש בתו תקן למזון. סימון ברור ופשוט, שמראה שהמוצר עומד בתקן.
- ו. ניתן להשתמש בברקוד שאפשר לסרוק ולקבל את מידע העקיבות, שאומר איזה חקלאי גידל את התוצרת ומי שיווק אותה.
- ז. יש לפרסם את זהות החקלאי ורשתות השיווק אשר בתוצרתם נמצאה חריגה מרמת השארית המותרת.
- ח. יש לקצר את משך הזמן בין ביצוע הדיגום לבין פרסום התוצאות.
- ט. יש להפוך את אתר משרד הבריאות ליותר ידידותי למשתמש, על מנת שהחומר המצוי בו יהיה נגיש לאדם מן השורה.
- י. מתן מידע לציבור בנוגע לנוכחות של חומרים שונים בפירות וירקות, שיהיה זמין על המדף ברשתות השיווק.
- יא. יש לקבוע את רמת השארית המותרת גם בהתחשב בהשפעה הכוללת של חומרי הדברה שונים אליהם הציבור נחשף.

חששות

- א. יש הרגשה שאין גוף אחד שלוקח אחריות על נושא שאריות חומרי הדברה במזון או נותן את ההוראות לשימוש בחומרי הדברה.
- ב. לציבור אין אמון ברשויות המדינה ובעמדות שהן מציגות בנוגע לבטיחות צריכת התוצרת החקלאית מבחינת נוכחות שאריות חומרי הדברה.

דרישות מהציבור

- א. נתוני דיגום שאריות חומרי הדברה במזון על ידי משרדי החקלאות והבריאות צריכים להיות נגישים לציבור – הן בצורה הגולמית והן בצורה מעובדת אותה יש לפרסם לציבור הרחב.
- ב. הגברת האכיפה, הן בנוגע לשימוש חקלאי בחומרי הדברה בהתאם לחוק ולתווית והן בעקבות דיגומים של שאריות חומרי הדברה שנערכים בשדות וברשתות השיווק.
- ג. המדינה צריכה לסבסד חומרי הדברה ידידותיים יותר וכן הדברה משולבת. בנוסף, יש לספק משאבים למחקר ופיתוח בתחום זה.
- ד. חומרים אסורים לא צריכים להיות כלל בשימוש.
- ה. שיתוף הציבור בקבלת החלטות בתחום חומרי הדברה ושקיפות של תהליכי קבלת החלטות בוועדות המקצועיות.

שאלות

- א. האם זיהומים חיידקיים לא מסכנים יותר את הבריאות?
- ב. האם שטיפת פירות וירקות או קילופם מפחיתה את הסיכונים הבריאותיים?
- ג. האם יש פיקוח על גידולים אורגניים?
- ד. האם מזון אורגני הוא בהכרח בריא יותר?

- ה. מדוע אין היתרי רעלים לחקלאים? מדוע לא בודקים לחקלאים את מלאי חומרי ההדברה שהם מחזיקים?
- ו. מי, איך ומה מנוטר בבדיקות שאריות חומרי הדברה במזון?
- ז. האם משרד הבריאות בודק את התוצרת שנמכרת בשווקים הפתוחים?

הדברה בבית

התקיימו שתי קבוצות דיון בנושא הדברה בבית. את הקבוצה הראשונה הנחתה ד"ר חגית אולנובסקי ואת הקבוצה השנייה הנחתה עו"ד תמי גנות.

פתרונות אופרטיביים שהועלו

- א. על חומרי ההדברה צריכה להיות אזהרה על סכנה בשימוש, על מחקרים שהוכיחו קשר בין חומר ההדברה להשפעות בריאותיות כאלו ואחרות ועוד (בדומה לאזהרות על סיגריות).
- ב. העברת ההדברה הביתית למקצוענים והגבלה משמעותית של התכשירים שנמכרים באופן חופשי בחנויות לקהל הרחב.
- ג. הקמת מערכת דיווח של מדברים לגבי אפקטיביות ועילות של מכשיר או ספק מסוים. כך המשרד להגנת הסביבה יוכל לבצע בדיקת יעילות אם יש הרבה תלונות לגבי תכשיר מסוים.
- ד. הקמת רשות אחת שתהיה אמונה על תחום זה ובפרט שתמנע זליגה של חומרים מסוכנים לחנויות ולצרכנים הפרטיים.
- ה. יצירת היתר הסמכה לקניית חומרי הדברה חקלאיים, שימנע מכירה למדברים ביתיים או לכלל הציבור.
- ו. עידוד הציבור לשאול את המדביר שאלות אודות הסמכתו, החומרים בהם הוא משתמש, השפעות של ההדברה שעומדת להתבצע וכיוב'.
- ז. כל תכשיר יימכר יחד עם חוברת הוראות ואזהרות ביחס לשימושים השונים של התכשיר והמדביר יוכל להשאיר אותה אצל הלקוח.
- ח. ניתן לשים קוד QR על התכשיר כדי שהציבור יוכל לסרוק ולמצוא בקלות מידע מלא באתר המשרד להגנת הסביבה.
- ט. הגברת השקיפות בנוגע להפרות ותקלות בהדברה הביתית על ידי מדברים.
- י. פרסום מידע על מניעת הופעת מזיקים והפצתו בין כל המדברים והציבור.

חששות

- א. יש הרבה פרצות בנוגע למקצועיות של מדברים.
- ב. התקשורת יוצרת פחד בציבור.

דרישות מהציבור

- א. יש צורך בהנגשת מידע בנוגע לקשר בין חומרי הדברה לבין השפעות בריאותיות שונות.

- ב. צריך להכשיר מדבירים בצורה מקצועית וכן ליצור מנגנון לעדכון הידע שלהם (כרגע אין מנגנון עדכון). ההכשרה צריכה להבהיר איזה מידע יש להעביר ללקוחות וכן מה ההשפעות הבריאותיות של חומרי הדברה.
- ג. יש להגביר אכיפה על שימוש בחומרי הדברה בהתאם לתוויות שלהם.
- ד. יש לאסור מכירת חומרי הדברה שאינם מיועדים לשימוש ביתי למשתמשים פרטיים שאינם חקלאים.
- ה. באתר של המשרד להגנת הסביבה צריך להיות גם מידע על רמת הרעילות של החומר, הנדיפות שלו ועוד.
- ו. החוק צריך לחייב את המדביר לדווח ללקוח מה הוא עשה ולמה.
- ז. יש לשתף את המדבירים בקבלת ההחלטות בנושא על מנת לקבל מידע מהשטח. יש לפעול לשיתוף נציגי ציבור שאינם "הציבור ההיסטרי" אלא נציגי אקדמיה, למשל, שאין להם אינטרס מסחרי.

שאלות

- א. מהן ההשפעות הבריאותיות של חומרי הדברה על המדבירים עצמם?
- ב. מהן ההשפעות הבריאותיות של תכשירי ההדברה? (כרגע יש מידע רק על השפעות החומרים הפעילים בתכשיר, אך יש בו גם חומרים נוספים).

התקיימה קבוצת דיון בנושא הדברה במוסדות חינוך, בהנחיית עו"ד קרן הלפרן-מוסרי.

פתרונות אופרטיביים שהועלו

- א. התניית רישוי מוסדות החינוך באישור משרד הבריאות.
- ב. הגדלת מעורבות הרשויות המקומיות בנושא, כיוון שהן יכולות לתת מענה מקצועי שיכול למנוע את הצורך בהדברה כימית.
- ג. קידום תו ירוק לחומרי הדברה שמותר להשתמש בהם במוסדות חינוך.
- ד. הכנסת הנחיות בנוגע לשימוש מושכל בחומרי הדברה להגדרת מוסדות חינוך כ"בית ספר ירוק".

דרישות מהציבור

- א. העלאת הנושא למודעות הציבור, ההורים וצוותי הגנים ובתי הספר. המודעות צריכה להיות הן לדרכים למניעת שימוש בחומרי הדברה והן לשימוש נכון בהם.
- ב. יצירת הנחיות ברורות ואחידות בנושא לכל מוסדות החינוך והכשרת צוותי החינוך.
- ג. קידום שיתוף ציבור ובייחוד נציגים מהאקדמיה שזקוקים לעידוד לביצוע מחקרים הרלוונטיים לתנאים בישראל.

- ד. הגברת נגישות הציבור למידע בנוגע לחומרי הדברה וההשפעות הבריאותיות שלהם.
ה. יידוע הצוות החינוכי, ההורים והתלמידים על תהליך הריסוס לקראת ביצועו.

רישוי חומרי הדברה

התקיימה קבוצת דיון בנושא רישוי חומרי הדברה, בהנחיית עו"ד דנה טבצ'ניק.

פתרונות אופרטיביים שהועלו

- א. יש להפריד בין ועדות הרישוי על תכשירים ספציפיים, בהן אין עניין לציבור, לבין הרוויזיות, בהן אין חשש של סודות מסחריים ויש מקום לשיתוף הציבור.
- ב. צריכה להיות אכיפה על המוכרים, על מנת לוודא שלא נמכרים לציבור הרחב חומרים לשימוש חקלאי או חומרים לשימוש מדביר מקצועי.
- ג. תוויות של חומרי הדברה צריכות להיות מתורגמות במלואן גם לערבית.

שאלות

- א. מהם הקריטריונים המקצועיים לקבלה או פסילה של רישיון של חומר הדברה?

פארקים וגינות ציבוריות

התקיימה קבוצת דיון בנושא פארקים וגינות ציבוריות, בהנחיית ד"ר אפרת דינרמן.

פתרונות אופרטיביים שהועלו

- א. סימון ומניעת כניסה של אנשים לאזורים מרוססים.
- ב. הוספת ניקוד בתקן לבנייה ירוקה בנוגע לגיבון ירוק.
- ג. נקודת המוצא צריכה להיות שריסוס מתבצע רק כשאין ברירה ולא להפך.

דרישות מהציבור

- א. יש להודיע לציבור מראש על כוונה לרסס ועל ההודעה לכלול פירוט על החומר, הכמויות, העיתוי והסיבה לביצוע הריסוס.

- ב. המידע צריך להיות מוגש לכל סוגי האוכלוסייה, תוך שימוש באמצעים מגוונים להפצת מידע.
- ג. צריך להיות בסיס מידע מפורט בנוגע להשפעות הבריאותיות של החומרים, החומרים שמותרים או אסורים לשימוש ועוד.

שאלות

- א. מהרגע שמתבצע ריסוס, אחרי כמה זמן ניתן לשהות בגינה?
- ב. לכמה זמן החומרים אפקטיביים?
- ג. מה ההשפעות הבריאותיות של חומרי הדברה או קוטלי עשבים? מהן ההשפעות המשולבות של חומרים שונים?
- ד. האם הרשות המקומית צריכה להודיע על ריסוס חומרי הדברה או קוטלי עשבים מראש?
- ה. מדוע מתבצע ריסוס בקוטלי עשבים? מה רע בצמחי בר?
- ו. האם יש תקנים או חומרים מיוחדים לפארקים וגינות ציבוריות?
- ז. מה האלטרנטיבות לריסוס בגינות הפרטיות?

לאחר קיום הדיונים בקבוצות, התקיים פאנל מומחים בנושא הדברה בהשתתפות ד"ר תמר ברמן ממשרד הבריאות, ד"ר מרים פרוינד ממשרד החקלאות ופיתוח הכפר, ד"ר אורי שלום וד"ר שלמה קפואה מהמשרד להגנת הסביבה. בפני הפאנל הוצגו סיכומי הדיונים בקבוצות העבודה וכן הופנו אל חברי הפאנל שאלות מקהל המשתתפים.

ד"ר קפואה הכריז על כך שהמשרד להגנת הסביבה התחיל תהליך של רוויזיה בתקנות הנוגעות ליישום חקלאי של חומרי הדברה. ד"ר שלום ציין כי לעמדתו הציבור צריך להיות חלק בתהליכי קבלת ההחלטות והוא הזמין את הציבור לקחת חלק ולהשתתף בתהליכים אלו. ד"ר ברמן ציינה כי לעמדתה יש מקום לשיתוף הציבור בחלק מן התהליכים, אך חשוב לוודא כי שיתוף זה לא יוביל להשפעת אינטרסים זרים על החלטות שצריכות להיות מקצועיות ומבוססות. ד"ר פרוינד הודיעה כי משרד החקלאות ופיתוח הכפר עובד על תקנות הנוהל הבסיסי מכוח החוק לפיקוח על הצמח ומוצריו, שאמורות לשפר את המצב בנוגע לפיקוח על שאריות חומרי הדברה במזון. ד"ר פרוינד הוסיפה כי משרד החקלאות שוקל לאפשר לציבור לקחת חלק בתהליכי הרוויזיות של החומרים הפעילים בתכשירי ההדברה. במענה לשאלה מן הקהל לגבי הפיקוח על מכירת חומרי הדברה לשימוש חקלאי למי שאינם חקלאים השיבה ד"ר פרוינד כי נושא זה לא מצוי בתחום סמכותה.

ענתוניסבטיחותילדיסבתי-ספרג
ספירותירקותחקלאותאורגניעש
חקלאותאורגניעשבים
יסבטיחותילדיסבתי-ספרגניספי
ספרגניספירותירקותחקלאותא
יסבתי-ספרגניספירותירקותחק
פירותירקותחקלאותאורגניעשב